

Klimop

Ledenblad IVN Rotterdam en omstreken - voorjaar 2022

Special over Kralingse Bos - Vrijwilligersploeg, stormschade

Lentebodes in Park Zestienhoven

Korstmossen; Natuurmoment van Josien

Lentebodes in Park Zestienhoven

TEKST EN FOTO'S LIESBETH DEN HAAN

In deze tijd van het jaar zie je als in geen ander seizoen de levenscyclus van de natuur in al haar vormen aan je voorbij trekken. Er is altijd weer iets om naar uit te kijken. De stralende zon aan een blauwe hemel maakt de nadering van de lente voelbaar.

Voor de twee Natuurgidsen (Catolien en Liesbeth) is dit de eerste keer sinds twee jaar dat ze met een grote groep mensen op stap gaan. Om dit te vieren, hebben ze een verrassing voor de deelnemers in petto: een bezoekje aan de volkstuin van Liesbeth, waar ze worden getraakteerd op koffie en thee en kunnen genieten van haar paradijselijke 'open plek in het bos'.

We doorkruisen het oostelijk deel van het park, met als verste punt de Ijskelder. We treffen enkele voorbodes aan van de lente, kijken naar de gevolgen van de storm(en) en bekijken een korstmos - dat als zovele dingen in de natuur onopvallend waardoor je er gemakkelijk aan voorbijloopt.

Een door de storm overlangs gespleten boom onthult een vogelnest in een holte van de boom. Vermoedelijk is (of moeten we zeggen: was) dit een nest van een Halsbandparkiet. Die maken graag gebruik van holtes uitgehakt door een specht. Kraaien kwamen ook kijken; kraaien zijn echter geen holenbroeders; zij maken een slordig nest met takken op een boomtak. Verlaten kraaiennesten worden weer gebruikt door Ransuilen - die voorkomen in Park Zestienhoven. In het complex van tuinvereniging Zestienhoven broeden zelfs elk jaar twee paren Ransuilen. Roestende (overdag rustende) Ransuilen hebben we overigens niet gevonden.

Van andere vogels zien we ook - al bezette - nesten: van een paartje Blauwe reigers en een paartje Ooievaars. Beide nesten worden elk jaar gebruikt. De Ooievaars hadden we al in de lucht zien rondzweven en horen kleppen, en voor de aanwezigheid van de Reigers hoefde je alleen

Speenkruid, met de speenvormige wortels.

Een overlangs gespleten Populier, met een eveneens gespleten nestholte.

maar naar de bodem te kijken - vol met witte spetters van uitwerpselen van de vogels.

Korstmossen zijn overal maar de meeste mensen lopen er aan voorbij. Van dichtbij bekeken, zijn het toch heel interessante organismes. Korstmos is een symbiose tussen een schimmel en een alg. Gewoon purperschaaltje is zo'n zeer algemeen voorkomende soort. Iedereen die dit leest en de foto bekijkt zal ze voortaan zien op gladde schors van bomen; deze soort is niet aan een bepaalde boomsoort gebonden. Op de foto zie je een grijze ondergrond met zwarte spikkels erop. Deze zwarte puntjes zijn de vruchtlichamen van de schimmel. Hierin worden de sporen gevormd; die zijn heel klein - tussen de 5 en 40 micrometer (een micrometer is een duizendste van een millimeter!).

Lentebodes

Een paar van die bloeiende lentebodes zijn Speenkruid, Gele kornoelje, Iep. Speenkruid is zo'n geel 'sterretje' dat je in de berm van paden aantreft, al vanaf februari. Deze plant profiteert van het zonlicht dat de grond bereikt nu de bomen nog niet in blad staan. In haar wortels slaat deze plant voedsel op en zodra de omstandigheden gunstig zijn, spuit ze heel snel uit de grond en gaat bloeien. Ze vormt echter geen zaad, maar plant zich voort door zichzelf te 'stekken'. In de holte van waar de bladsteel aan de stengel zit (de bladschede) wordt tegen het einde van de bloei een knolletje gevormd. Het blad sterft aan in het begin van de zomer en de knolletjes verspreiden zich met de regen. Zo ontstaan hele plakkaten van Speenkruid.

Andere vroegbloeiërs die we zien zijn de Gele kornoelje (struik) en de Iep (boom). De iep kennen de meesten wel van de 'iepensneeuw' in het eind van de zomer. Het zijn de platte rondje schijfjes die massaal op de grond terecht komen en als het ware de grond met sneeuw bedekken. Nu, begint maart, bloeit de Iep, met knopjes die op het eerste gezicht gewoon bladknoppen lijken. Het zijn echter de bloemen, met een bundeltje meeldraden en stampertjes binnen een onopvallend groen bloemdek met aan de voet vergroeide slippen. In deze maanden komen steeds meer bomen in bloei - sommige met heerlijke geurende bloesem die we allen opmerken, vele op onopvallende wijze waarvan pas het resultaat (de vrucht, noot) opgemerkt wordt: eikels, de 'helikoptertjes' van de Esdoorn, de hazelnoot, de iepensneeuw.

Een pit maken doe je zo

Tot slot: de deelnemers krijgen een opdracht mee: maak van het merg in de stengels van de Pitrus een lont voor een olielampje. Pitrus zagen we op een aantal plekken in het park waar kwel is - water uit watervoerende lagen in de grond die aan het oppervlak komen. Splijt een dikke stengel van de Pitrus overlans, peuter voorzichtig het merg eruit, laat dit drogen en maak vervolgens een lont van gevlochten merg. Lukt het je dat te maken, stuur je dan een foto van een brandende lont van de Pitrus naar ons (ivnrotterdam@gmail.com) op?

Gewoon purperschaaltje. Foto Liesbeth den Haan.

Korstmossen

Door Liesbeth den Haan

Een korstmos (licheen) is een samenlevingsvorm van een alg en een schimmel. Korstmossen zijn schimmels en komen meestal als grijze, bruine of gele, oranje-achtige 'korsten' voor op stenen of bomen. Hier vormen ze meestal een korstachtig plakkaat of enigszins struikvormige structuren. In Nederland komen meer dan 600 soorten korstmossen voor.

Een korstmos is een schimmel en bestaat uit schimmeldraden die een alg omkapselen. Korstmossen zijn dus samenlevingsvormen van algen en schimmels. Algen of wieren zijn eenvoudige organismen die via het licht koolstofdioxide omzetten in koolhydraten zoals glucose (fotosynthese). De korstmossen profiteren hiervan want een korstmos heeft geen fotosynthese en kunnen zelfstandig geen glucose en zetmeel aanmaken. Korstmossen wordt ook nooit aangetroffen zonder een alg terwijl algen wél in hun eigen levensbehoefte kunnen voorzien. Korstmossen hebben geen stengels, bladeren, bloemen of wortels, maar schimmeldraden.

Wind, regen droogte en storm, het maakt korstmossen niets uit. Korstmossen halen hun bouwstoffen uit water en lucht. Waar de lucht echter vervuild is gaat het met de korstmossen achteruit. Korstmossen zijn erg gevoelig voor de luchtkwaliteit. Is de lucht vervuild met zwaveldioxide of ammoniak dan groeien korstmossen minder of ze verdwijnen. Korstmossen zijn dus levende milieu-indicatoren. Een aantal korstmossen die al verdwenen waren, met name de baardmossen, zijn ook al weer waargenomen. Een verbeterde luchtkwaliteit kan hier aan ten grondslag liggen. Veel fabrieken hebben vanaf 1980 wettelijk verplichte filters in hun schoorstenen gebouwd om de zwavel eruit te halen. Ammoniak, wat vrijkomt bij bovengronds de akkers bemesten, mag niet meer. De mest moet geïnjecteerd worden en zo wordt de ammoniak uitstoot verlaagd.

De vruchtlichamen van korstmossen bestaan uit schotelvormige structuurtjes. Het zijn schijfjes die vol staan met dicht opeen en rechtopstaande haren waartussen smalle 'zakjes' met schimmelsporen zitten. Die verspreiden zich na 't vrijkomen met de wind of worden meegenomen met een regendruppel. Pas als zij een geschikt wier ontmoeten kunnen ze uitgroeien tot een nieuw korstmos.

Natuur verbindt - ook in het Kralingse Bos

TEKST LIESBETH DEN HAAN

Natuur verbindt - tot die filosofische conclusie kwamen we, in een gesprek dat Marius Huender en ik voerden op een mooie vrijdagochtend in het Kralingse Bos. Marius is de niet-benoemde aanvoerder van een vrijwilligersteam dat onderhoudswerkzaamheden verricht in het Kralingse Bos. En daarover ging het gesprek. We begonnen bij het begin, bijna 20 jaar geleden.

Hoe is deze vrijwilligersgroep tot stand gekomen?

In die tijd, in 2003, groef de Gemeente poelen op diverse plaatsen in het Bos. Daar kwamen al snel kikkers en paden op af, en een natuurliefhebber ontdekte dat die tijdens hun voorjaarsstrek op de paden werden doodgetrapt en overreden; veel jonge kikkertjes ondergingen hetzelfde lot. Ze ging tot actie over, met andere vrijwilligers, en ging schermen plaatsen en putjes maken met een emmer erin. Het idee groeide om meer te doen, in de rest van het jaar, voor het Bos. In overleg met de beheerder van het Kralingse Bos werden afspraken gemaakt, over wat de vrijwilligers konden en mochten doen.

Het vertrouwen van de vrijwilligers groeide met de jaren. Het werd steeds duidelijker waar de taken lagen en met welk doel. Dat doel is tweeledig: die werkzaamheden te doen die in het belang zijn van de natuur en de natuurwaarde in het Bos en die niet door een ander gedaan worden én die de bezoeker een waardevolle beleving bieden. De vrijwilligers werken niet met gemotoriseerde werktuigen; alles gebeurt met de hand. Het omzagen van grote bomen bijvoorbeeld behoort niet tot de taken. Wél worden, waar nodig, kleine bomen omgezaagd en worden na boomkap takken verwijderd en op een ril gelegd, de paden erna schoon geveegd. Het zijn allemaal werkzaamheden die anders niet verricht zouden worden of niet zo zorgvuldig.

Over het algemeen kan je zeggen dat er goed werk is verricht wanneer de bezoekers niet zien dat er is ingegrepen.

Een goed gelegde ril valt al snel niet meer op en vergaat. Foto Liesbeth den Haan.

Bij de foto boven artikel:

Hier - langs het Lange Pad, op een hoek ter hoogte van de Heemtuin - verrichtten de Vrijwilligers van het Kralingse Bos in januari (2022) kleinschalig onderhoud. Deze hoek raakte dichtgegroeid en het zicht op het bosperceel erachter ging verloren. De vrijwilligers snoeiden lage takken weg en snoeiden verwilderde struiken. Een bosrand is een landschapselement dat zorgvuldig moet worden bijgehouden.

Marius noemt als voorbeeld het vrijmaken van een dicht-gegroeiende doorzichtplek naar de Kralingse Plas. Ook de kennis van zaken groeide. Marius volgde in 2007-2008 de IVN Natuurgidsenopleiding; de daar opgedane kennis van natuur, omtrent natuurbeleving en geleerde vaardigheden in het aansturen van een groep kon hij prima inzetten. De structuur van de groep is echter niet hiërarchisch - Marius hecht eraan hierop in te gaan. Iedereen heeft een even waardevolle inbreng, brengt zijn/haar sterke punten in, doet wat hij/zij leuk vindt om te doen. Dat is de kracht van deze groep: iedereen kan zichzelf zijn.

Wat hebben jullie het afgelopen jaar zoal gedaan in het Bos?

Marius: In de zomermaanden en in de wintermaanden doen we andere dingen. Na half maart kunnen we niet de bospercelen meer in, omdat we onder meer broedende vogels niet willen (en niet mogen) verstoren. In de wintermaanden kunnen we er wel in. We herstellen stormschades, bijvoorbeeld van storm Corrie in januari 2022; rommel wordt opgeruimd, takken weggewerkt en in rillen gelegd. Rillen - daarover valt veel te vertellen. Goedgegemaakte rillen vallen niet op, liggen niet te dicht bij een pad, zijn stevig en verwaaien niet. Ze vormen voor allerlei dieren een schuilplaats, een stepstone waarlangs zij zich veilig kunnen verplaatsen, bieden nestgelegenheid. Het hout in een goed gemaakte ril verteert bovendien sneller, door alle beestjes, schimmels en paddenstoelen, plantjes - en vergaat sneller tot humus. En voor de mensen? Op strategische plaatsen gelegd weerhouden ze bezoekers ervan om een (kwetsbaar) perceel in te lopen. Er zijn verspreid door het bos jonge boompjes geplant - gedeeltelijk afkomstig van buitenaf, gedeeltelijk vanuit het Bos zelf, van een locatie waar ze overbodig/ongewenst waren, gedeeltelijk vanuit de 'plantage' waar jonge boompjes zijn geplant als 'voorraad'. De geplante boompjes worden gezet in open stukken ontstaan door het omwaaien voornamelijk van Essen of het kappen vanwege de Essentaksterfte. Soorten die niet zo veel voorkomen in het

Boven: Een bosperceel voor de opschoning, vol met zaailingen van de Esdoorn.
Onder: en erna.

Bos krijgen voorrang, zoals de Els, de Prunus, de Linde, de Tamme kastanje; ze dragen bij aan de diversiteit van het Bos.

Invasieve exoten

Een andere, tijdsintensieve activiteit is het verwijderen of onder controle houden van enkele invasieve exoten: de Reuzenberenklauw, de Reuzenbalsemien, de Japanse Duizendknoop. Dit zijn alle meerjaren-projecten. Doe je dit niet, dan verdringen deze soorten de inheemse planten. De bestrijding van de Reuzenbalsemien beperkt zich tot het onder controle houden ervan. Rond de kruising van het Naaldbomenpad en het fietspad wordt deze plant getolereerd; ze is eigenlijk heel mooi, geurt heerlijk en er komen allerlei insecten af op. Maar daarbuiten worden ze uitgetrokken. Aangezien de Reuzenbalsemien een eenjarige is en ondiep wortelt, is ze gemakkelijk uit te trekken - als je het maar tijdig doet, vóór de zaadzetting! Met de Reuzenberenklauw is het een ander verhaal - alleen met grote volhardendheid kan die worden uitgeroeid; uitsteken op 10 cm onder de grond en gescheiden afvoeren is het devies. De Japanse duizendknoop is een soortgelijk verhaal: jaar in jaar uit uitsteken, zo vaak als mogelijk.

Nog twee werkzaamheden die Marius noemt zijn het on-

Klaar zetten van de benodigde gereedschappen. Foto Liesbeth den Haan.

derhoud van bosranden en het weghalen van maaisel. Bosranden vormen een belangrijk landschapselement. Door die zo te snoeien dat de randlijn bochtig is, ontstaat er een langere overgangszone met bomen, struiken en lichtminnende planten en dat geeft de bezoeker een intensere beleving. Maaisel weghalen doen de vrijwilligers uit de grasvelden langs de wadi's en langs het Langepad (waar het gras volgens de methode van het sinusmaaien wordt gemaaid). Handmatig verwijderen is veel beter dan werken met (zware) machines; die laatste veroorzaken een ongewenste verdichting van de grond en brengen schade toe aan de vegetatie.

En bij alle werkzaamheden in de bospercelen nemen de Bosvrijwilligers het aangetroffen afval mee. Marius vermeldt met trots dat het Kralingse Bos heel schoon is – mede dankzij diverse andere vrijwilligers, NL Schoon, de Roteb.

De organisatie

De vaste werkdag is de woensdag (middag). Ook op maandag en vrijdag is een deel van de vrijwilligers actief, met name in de maanden vóór het broedseizoen aanvangt. Er staan zo'n 40 personen op de lijst die potentieel meedoen, enkelen daarvan zijn 'vaste klanten', zoals Frans, Herman en Ria. Gemiddeld komen er op de woensdagmiddag zo'n 10 à 15 man en vrouw.

Soms komen van buiten leden van een organisatie een handje helpen, dat gebeurt met name op de jaarlijkse Natuurwerkdag (in november). Daarnaast zetten leden van Rotary Alexander zich al al enkele jaren in voor het onderhoud van het Bos.

Stormschade in het Kralingse Bos

Jos Koot is Natuurgids en houdt zich beroepsmatig al jaren bezig met het monitoren van bomen. Hij nam de stormschade in ogenschouw en gaf zijn zienswijze op wat zich voltrok in het Bos.

De stormen in februari hebben veel schade toegebracht in het Kralingse Bos. Volgens opgave van de gemeente zijn er ca 1100 bomen alleen al in het Kralingse Bos omgewaaid. Velen vragen zich af hoe het kan dat er zoveel bomen zijn omgewaaid. Belangrijkste oorzaak was de extreme natuurkracht van de stormen. Voor het eerst in bijna 100 jaar waren er drie opeenvolgende stormen in een verloop van vijf dagen. De storm Eunice op 18 februari was nr 2 en is één van de top 3 zware stormen sinds 1970 (bron: KNMI). Deze storm ging gepaard met zware windstoten waar maar weinig bomen tegen bestand zijn. Naast dat er gezonde bomen omwaaien, zijn bomen die maar enigszins onder minder gunstige omstandigheden zijn opgegroeid extra kwetsbaar.

De bodem van het KB is voor de aanleg, in de vorige eeuw, opgehoogd met bagger waarop een laag grond is aange-

bracht. Er zijn in andere (Rotterdamse) parken wel groepen bezig met onderhoud, bijv. in het Dakpark, in het Zuiderpark. Wil je ook iets dergelijks starten samen met anderen die de handen uit de mouwen willen steken? Marius is graag bereid advies en instructie te geven. Uiteraard is overleg met de terreinbeheerder cruciaal; instemming en een goede afstemming is immers vereist. Neem contact op met mhuender@icloud.com. In het Kralingse Bos zijn momenteel overigens geen nieuwe vrijwilligers nodig.

Hoezo – de natuur verbindt?

In zo'n vrijwilligersgroep ontstaat een bepaalde dynamiek. En die moet de kans krijgen te groeien. Dat doe je door elk individu in zijn/haar waarde te laten. Er zijn mensen van allerlei pluimage, met uiteenlopende capaciteiten en persoonlijkheden. Samen werken en samenwerken in de natuur – dat verbindt. Je voelt dat je onderdeel bent van de kringloop van het leven; je beleeft plezier eraan om dit voor je omgeving te doen, voor al diegenen die van het Bos genieten.

bracht. In deze vruchtbare laag zijn de bomen geplant. De opgespoten bagger in de ondergrond is op veel plaatsen in het bos zeer compact waardoor er geen wortels in kunnen doordringen. De bomen wortelen hierdoor meer in de breedte dan in de diepte en zijn minder stevig geworteld om stormen te weerstaan. In combinatie met de door regen verzadigde bodem van het bos waren de bomen extra kwetsbaar en minder bestand tegen de storm.

Naast het omwaaien van complete bomen braken stammen en dikke takken af door het extreme stormgeweld. Bomen met zachter hout zoals de populier zijn meer kwetsbaar dan bijvoorbeeld een eik waarvan het hout steviger is. Vaak werden in de val ook andere bomen meegenomen. Het leek wel of reuzen een potje Mikado hadden gespeeld.

Bomen die wegen versperren en gevaarlijk zijn, worden opgeruimd. Een deel van de stammen en takken worden in het bos achtergelaten om op natuurlijke wijze te vergaan. Ik hoop echter dat er in het bos gedeeltes niet opgeruimd worden. Wat zou het boeiend zijn om te zien hoe het bos zich herstelt na dit natuurgeweld. Tenslotte is het een natuurlijk proces dat een storm bomen laat omwaaien en zo voor nieuwe omstandigheden zorgt voor planten en dieren. Zou het bos zich herstellen en hoe zou het eruit gaan zien?

Natuurmoment van Josien - de Sleedoorn

De bossen zijn, zeker na storm Eunice, nog kaal met hier en daar een voorzichtig kleuraccent van de eerste krokussen en Speenkruid. En dan opeens, tegen die strakblauwe lucht, een overdaad aan witte bloesem! Dat kan niet missen, dat is de Sleedoorn, met zijn prachtige witte bloesem echt een voorbode van de lente. Ook de eerste insecten maken graag gebruik van deze vroege bloeier. Bijzonder is ook dat de frêle witte bloemetjes op kale takken bloeien. Pas nadat de bloei is gestopt komen de bladeren: ovaal en donkergroen, en niet opvallend. De meidoorn groeit precies andersom: eerst groeien de bladeren, dan komen pas de bloemen. Ook bloeit de meidoorn later dan de sleedoorn.

In mei wordt de sleedoorn weer opvallend: dan eet de spinselmot alle jonge blaadjes op. Ze maken daarna grote spinsels rond de takken. Dat zijn de nesten van de rupsen, waar je, als je goed kijkt, soms wel tientallen rupsen ziet krielen. In het najaar komen kleine, blauwe vruchtjes van zo'n 1 tot 1,5 centimeter. Snee betekent in het Oudnederlands iets als wrang, je tanden stroef makend. Proef maar eens zo'n pruimpje, en je begrijpt waarom deze plant zo heet. Pas als de vorst is geweest (of de diepvries;-) kunnen de steenvruchten worden verwerkt tot bijvoorbeeld jam of drank.

De takjes van de Sleedoorn eindigen in doorns. Het zijn eigenlijk een soort vervormde takjes. Als je de doorn eraf wilt halen moet je dus het takje breken. Stekels, zoals van een roos, kan je afbreken zonder de tak te beschadigen. Door deze doorns is de Sleedoorn heel geschikt als dier-

vriendelijke haag of afscheiding van weilanden. Vogels kunnen prima broeden onder deze doornige takken. De officiële naam is trouwens heel toepasselijk *Prunus spinosa*: doornige pruim. Kortom, de Sleedoorn is een heester om jaarrond in de gaten te houden!

Vervolg van pag. 8 Over onze afdeling

Werkgroep *Natuurbeleving voor ouderen* brengt met haar 'groene visites' de natuur in huis bij ouderen in zorginstellingen. Contactpersoon: Liesbeth den Haan, tel.

06-47046122.

Werkgroep *Ledenwandelingen* organiseert maandelijks een wandeling van ca. 11 km. voor leden en donateurs. Contactpersonen: Lenie Lenie, tel. 06-44593991 en Anita van Keulen, tel. 06-14986138.

De *Werkgroep Nestkasten* onderhoudt de nestkasten voor vogels en vleermuizen in het Kralingse Bos en op begraafplaats Oud-Kralingen. Contactpersoon: Ellen Weerdmeester, tel. 06-28150728.

Onze Natuurgidsen verzorgen de publieksexcursies; op aanvraag verzorgen ze ook natuurexcursies (te voet, met de fiets) in te dienen bij ivnrotterdam@gmail.com, tegen een vaste vergoeding. Contactpersoon: Liesbeth den Haan, tel. 06-47046122

Een groep vrijwilligers organiseert *Activiteiten voor kinderen*. Contactpersoon Catolien Vermeulen, tel. 06-10669745. Wil je meedoen? Neem contact op of stuur een bericht naar ivnrotterdam@gmail.com.

ANBI-status

IVN afd. Rotterdam en omstreken is een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Dit heeft fiscale voordelen voor de Nederlandse belastingbetaler die een gift doet aan onze vereniging.

De achterliggende documenten vind je op onze website, onder de menu-optie 'Verenigingsnieuws'.

Foto's op voorpagina

Foto boven: Stormschade in het Kralingse Bos. Foto Liesbeth den Haan.

Foto onder: Maarts viooltje in bloei. Foto Liesbeth den Haan.

Jouw foto of stukje in de Klimop?

Stuur dan een korte beschrijving van jouw idee of voorstel voor een artikel naar de redactie van Klimop, vóór 1 juli 2022. Heb je iets te vertellen maar vind je het moeilijk om het op te schrijven? Dan kan iemand van de redactie dat voor je doen. Laat van je horen!

INDIEN ONBESTELBAAR: ZUURBES 31, 3069 NL ROTTERDAM

 Beleef de natuur

IVN Natuureducatie verbindt mens en natuur. Vrijwilligers van meer dan 170 afdelingen verspreid over Nederland verzorgen excursies, wandelingen, cursussen en andere activiteiten op lokaal niveau. We laten jong en oud beleven hoe leuk, leerzaam, gezond en belangrijk natuur is. Steun je ons of doe je mee?

Het werkgebied van IVN Rotterdam en omstreken beslaat de gemeentes Rotterdam, Capelle aan den IJssel, Krimpen aan den IJssel, Albrandswaard, Maassluis, Vlaardingen en Schiedam.

Klimop en Nieuwsbrief

Klimop is het ledenblad van de IVN afdeling Rotterdam en omstreken. Het verschijnt drie keer per jaar, in maart, juli en november en wordt in druk toegezonden aan leden en donateurs; wil je het blad liever in pdf-formaat ontvangen in je email, laat dit dan weten.

Daarnaast verschijnt in principe elke maand een digitale Nieuwsbrief, die per e-mail wordt toegezonden aan leden, donateurs en belangstellenden (die zich als abonnee kunnen aanmelden op ivnrotterdam@gmail.com).

Lid of donateur worden

IVN Rotterdam en omstreken is een vereniging. Iedereen (personen en instellingen) kan lid worden. Je kunt al lid worden vanaf € 24 per jaar; meld je aan op <https://www.ivn.nl/word-lid>. Als je aangeeft bij de afdeling Rotterdam en omstreken te willen horen, gaat het eventuele meerbedrag boven de € 24 naar onze afdeling. Ook is het mogelijk huisgenootlid te worden; daarvoor meld je je aan op <https://doemee.ivn.nl/word-huisgenootlid>. Wil je ons steunen, word dan donateur en meld je rechtstreeks bij onze afdeling, via ivnrotterdam@gmail.com.

Ons privacybeleid en beleid In Veilige Handsen

IVN voert het beleid In Veilige Handsen. Lees op onze website hoe wij met je gegevens omgaan, en hoe wij het beleid In Veilige Handsen uitvoeren.

De vertrouwenscontactpersoon van de afdeling is Anita van Keulen; zij is per email te bereiken op anitavankeulen@upcmail.nl.

Bestuur en contact

Voorzitter (tevens coördinatie Publieksactiviteiten en Publiciteit): Liesbeth den Haan, tel. 06-47046122

Penningmeester: Josien van Cappelle, vancappellejosien@gmail.com

Secretaris (waarnemend): Paul Winckers, tel. 010-4201750

Secretaris ledenadministratie: vacant

Algemeen bestuurslid (tevens beheer Inventaris): Catolien Vermeulen, tel. 06-10669745

Bankrek. NL80 INGB 0001 0188 26 ten name van IVN Rotterdam e.o., te Rotterdam

E-mail: ivnrotterdam@gmail.com

Website: www.ivn.nl/afdeling/rotterdam-en-omstreken

Facebook: IVN Rotterdam

Communicatie

Klimop en Nieuwsbrief (kopij): ivnrotterdam@gmail.com

Webbeheer: Rody Klop

Redactie: Liesbeth den Haan

Eindredactie en opmaak Klimop: Liesbeth den Haan

Bijgedragen (met tekst) hebben aan dit nummer van

Klimop: Josien van Cappelle, Liesbeth den Haan, Jos Koot.

Werkgroepen

De Werkgroep IVN Routes maakt routes voor de IVN Routes app. Contactpersoon: Lisa Klompenhouwer, tel.

06-42287960

Vervolg op pag. 7